

1. Polarisatie en radicalisering

Polarisatie

probleemschets

Professionals worden met regelmaat geconfronteerd met zorgelijke spanningen tussen verschillende bevolkingsgroepen. Spanningen op school of in de wijk die leiden tot vervreemding en uitsluiting. Hinderlijke overlast van hangjongeren die felle uitspraken doen over niet-westerse immigranten, autochtone vrouwen of homo's, zorgelijke wrijvingen tussen verschillende groepen van buurtbewoners over activiteiten in het buurthuis en de uitsluiting van leerlingen op een school op basis van geloof of etniciteit door medeleerlingen. Soms betreft het puberale provocatie, maar het kan ook sluipende polarisatie of radicalisering betreffen.

Polarisatie, in de betekenis van tegengestelde standpunten, hoort bij een open democratische samenleving. Het geeft stem aan belangen, emoties en helpt bij de vorming van groepen. Groepen bieden individuen een platform om een identiteit te ontwikkelen, bijvoorbeeld in kerken, moskeeën, op school, verenigingen en op internet. Daarin kan echter ook worden doorgeslagen, dan wordt polarisatie eerder bedreigend dan verrijkend.

Deze verscherpte tegenstellingen zijn ook zichtbaar in de politiek; verschillen tussen partijen worden scherper gemarkeerd en debatten worden feller. Waar negatieve polarisatie maatschappelijke, politieke en persoonlijke relaties aantast en ondermijnt komen maatschappelijke participatie en sociale stabiliteit onder druk te staan. Voornamelijk de kloof tussen autochtonen en allochtonen lijkt zicht vergroot te hebben, zeker rondom de islam.

definitie

Polarisatie is de verscherping van tegenstellingen tussen groepen in de samenleving die kan resulteren in spanningen tussen deze groepen en toename van de segregatie (langs etnische en religieuze lijnen).

fasen in polarisatie

Als delen van gemeenschappen elkaar naar het leven staan is polarisatie niet meer te missen. Maar in de aanloop daarnaar toe is het moeilijker te signaleren. Er is een aantal fasen te onderscheiden:

- 1^e fase - Gebrek aan contact en onwetendheid over andere bevolkingsgroepen. Men leeft langs elkaar heen. Het is 'koud'.
- 2^e fase - Afkeurende uitspraken over andere bevolkingsgroepen. Versterking van het wij/zij gevoel en de toename van discriminatie en racisme. Het wordt 'ongezelliger'
- 3^e fase – Er zijn incidenten en openlijke confrontaties. Het 'schuurt'.
- 4^e fase – De situatie escaleert: Incidenten worden structureel, daderschap en slachtofferschap gaan heen en weer.

Radicalisering

probleemschets

Bij individuen is soms een proces van vervreemding te zien dat nauw samenhangt met een persoonlijke zoektocht naar identiteit, waarbij de persoon in kwestie het risico loopt verstrikt te raken in radicale opvattingen. De kans bestaat dat de radicaliserende persoon losraakt van zijn of haar omgeving en steeds verder af komt te staan van de samenleving. Deze vervreemding en opvattingen over wie hij of zij is kan een gevaar voor de persoon zelf of omgeving, en zijn of haar toekomst- en ontplooiingskansen beperken. Zowel het doel als de ingezette middelen kunnen op gespannen voet staan met de democratische rechtsorde, denk aan de grondwettelijke vrijheden. De beslissing om een dergelijk radicaal pad te volgen kan een eigen keuze zijn, maar dit hoeft niet. De keuze kan bijvoorbeeld beïnvloed zijn of worden door ‘geluiden’ of ideeën van anderen in de omgeving of door materiaal op het internet. Dit geldt vooral voor jongeren en jongvolwassenen welke ‘zoekende’ zijn en vatbaar zijn voor radicale ideeën.

Belangrijk hierbij is het besef dat radicalisering niet exclusief is verbonden aan één bepaald etnische, culturele, religieuze of politiek (bevolkings)groep. Er wordt momenteel een onderscheid gemaakt tussen dierenrechten-, rechts-, links- en moslimradicalisering. De geschiedenis leert ons echter dat individuen en groepen zich in wisselende situaties en omstandigheden aangetrokken voelen tot verschillende vormen van radicalisering. Andere vormen van radicalisering zijn dus ook mogelijk.

definitie

Radicalisering is het proces, waarbij een persoon of groep in toenemende mate bereid is de consequenties te aanvaarden van de strijd voor een samenleving die niet strookt met onze democratische rechtsorde.

verhouding tussen polarisatie en radicalisering

Er zijn geen eenduidige verbanden tussen polarisatie en radicalisering. Zo kan een gepolariseerde samenleving bijdragen aan een vruchtbare voedingsbodem voor onverdraagzame radicale ideologieën. Maar er kan sprake zijn van perioden van sterke polarisatie, terwijl er toch geen radicalisering plaatsvindt.

Aanslagen van radicalen kunnen leiden tot achterdocht en wantrouwen tussen bevolkingsgroepen en zo polarisatie in de hand werken. Maar dit soort dramatische gebeurtenissen kunnen ook mobiliserend werken voor mensen van goede in de verschillende gemeenschappen. Zo was in Noorwegen na de aanslagen van beide kanten te horen dat de polarisatie te ver is gegaan.

en de professional?

De professional, werkzaam in eerstelijnsorganisaties in de sectoren zorg, welzijn en maatschappelijke dienstverlening, maar ook die in het onderwijs, levert impliciet en expliciet een belangrijke bijdrage aan het overdragen van normen, waarden, kennis en vaardigheden aan jongeren. De bijdragen zijn in principe inclusief, perspectief biedend, corrigerend en pedagogisch van aard.

De meerwaarde van de professional is gelegen in het adequaat tegengaan van de voedingsbodem en vergroten van weerbaarheid (preventie) en het reageren op radicalisering en weerwoord bieden (repressie). Dat kan vanuit de normale aandacht voor de jongere, en het in gesprek gaan wanneer er verontrustende signalen zijn. Natuurlijk is daarbij een voorwaarde dat de professional beschikt over kennis betreffende het ontstaan en de signalen van polarisatie en radicalisering.

Meer lezen?

- Raad voor Maatschappelijke ontwikkeling. *Polariseren binnen onze grenzen* (Amsterdam 2009)
- Actieplan Rijksoverheid *Polarisatie en radicalisering 2007-2011*